

International
**SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL**

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:45
sssjournal.com

pp.5254-5259
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 13/08/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 28/09/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 28.09.2019

KUR'ÂN-I KERİM'İN BELÂGAT YÖNÜ VE İHLAS SURESİ'NİN BELÂGAT YÖNÜNDE İNCELENMESİ ¹

THE HOLY QUR'AN'S RHETORIC DIRECTION AND THE INVESTIGATION AL-İKHLAS SURAH FROM RETORIC

Öğrt. Gör. Yasin KARAKUŞ

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk-İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, Osmaniye/TÜRKİYE.

Öğrt. Gör. İbrahim AYDIN

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı, Osmaniye/TÜRKİYE.

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1771>

Reference : Karakuş, Y. & Aydın, İ. (2019). "Kur'ân-I Kerim'in Belâgat Yönü ve İhlas Suresi'nin Belâgat Yönünden İncelenmesi", International Social Sciences Studies Journal, 5(45): 5254-5259.

ÖZ

Belâgat, "yerinde söylenilmiş doğru ve güzel sözü" konu ve gaye edinen bir ilim dalıdır. Belâgat, bize edebi ürünlerin anlaşılmasına yönelik katkıda bulunması yanında, bu ürünlerin değerlendirilmesine yardımcı olacak imkânlar da sunmaktadır. Bu imkânlardan biri de edebî sanatlardır.

Belâgatın kısımları üçtür: Meani, beyan, bedi. Meani, sözün duruma uygun bir şekilde ifade edilmesi; beyan, anlatılmak istenenin birbirinden farklı nasıl ifade edileceği; bedi sözü duruma uygun, açık, düzgün ve süslü söylenmesi demektir.

Kur'an-ı Kerim; son derece sade ve bir o kadar da anlaşılır bir yapıda olması, ayetlerinin mana olarak anlaşılır, akıcı, diziliş olarak kusursuz ve sağlam olması, açıklama ve anlatım yönteminin farklı olması ile belâgat yönünden eşsiz bir kitaptır. Bu özelliğini her bir ayetinde ve suresinde görmek mümkündür. İhlas suresi de işte bu özellikleri barındıran bir yapıya sahiptir. Dört ayetten oluşan, kısa olarak nitelendirebileceğimiz bir sure olmasına karşın, ayetleri müfessirler tarafından sayfalarca açıklanmıştır.

Çalışmamızda İhlas suresinin ayetleri belâgat yönünden incelenerek ayetlerde hangi sanatların olduğu tespit edilmiş, bu sanatların anlama etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Belâgat, İhlas Suresi, Sanat

ABSTRACT

Rhetoric, "the correct and beautiful word in place" is a branch of knowledge and the subject of acquiring knowledge. As well as contributing to the understanding of literary products, rhetoric also provides opportunities to help evaluate these products. One of these opportunities is literary arts. The parts of rhetoric are three: Meani, declaration, bedi. Meani, the word is expressed in a suitable way; declaration, how to express the different meant; bedi word is appropriate, open, smooth and ornate means to be said.

Holy Quran; the fact that the verses are as simple and straightforward as mana, and that they are flawless and robust as a meaning, and that the explanation and expression methods are different, is a unique book. It is possible to see this in every verse and surah. Ikhlas Surah also has a structure that accommodates these features. Although there are four verses that we can describe as short, the verses are explained by the commentators.

In our study, the verses of Ikhlas surah in terms of eloquence were determined by which arts were found in the verses, the effects of these arts were tried to be revealed.

Key words: The Holy Quran, Rhetoric, Ikhlas Surah, art

¹ Bu makale, 26-27.04.2019 tarihlerinde Çukurova II. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresinde sunulan ve özeti yayımlanan "Kur'ân'ın Belâgat Yönü: İhlas Suresi Örneği" adlı bildirinin genişletilmiş şeklidir.

1. GİRİŞ

İslamiyet'ten önce Arapların yüksek bir edebiyat ve belâgat bilgisine sahip oldukları bilinen bir gerçektir. Yılın belli dönemlerinde düzenledikleri panayırarda belâgat ve fesahat müsabakaları yaparlardı. Araplar, kendilerini, dili en güzel konuşan, sözü en güzel ifade edenler olarak görüyorlardı.

Mekke civarındaki Ukaz denilen yerde şiir panayırlarının kurulduğu ve yakın bölgelerden gelen şairlerin şiirlerinin değerlendirilmesi ve bunlar hakkında hüküm verilmesi için bu bir çeşit “şiir mahkemeleri”ne, bu konunun uzmanlarının eleştirilerine sunduklarını kaynaklardan öğreniyoruz. Ancak burada kabul gören şiirler makbul oluyordu. Bu dönemden bahseden kaynaklar o devir şairlerinin lafız ve anlam ile bunların birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde titizlikle durulduğunu kaydederler. (Saraç, 2016:18)

Şiir ve edebiyatın en üst seviyede olduğu bu dönemde Kur'an, Hz. Peygamber'in bir mucizesi olarak Arapça inmeye başlamış ve Araplardan bir benzerini meydana getirmeleri istenmiştir. Kur'an'daki şu ayet bu hususta açıkça bir meydan okumadır: *“Eğer kulumuza indirdiğimiz Kur'an'dan şüphe ediyorsanız haydi onun benzeri bir sure getirin ve eğer iddianızda doğru iseniz, Allah'tan başka güvendiklerinizi de çağırın.”* (Bakara, 2/23; Yunus, 10/38; Hud, 11/33; İsrâ, 17/88)

Dönemin en usta şair ve edipleri, Kur'an'ın mucizevi belâgatı karşısında bu çağrıya cevap verememişler ve onun karşısında sessiz kalarak Kur'an'ın üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalmışlardır. Bu dinin mucizesi bir “dil mucizesi” idi. Yeni din yeni bir dünya görüşü ve yeni bir hayat tarzı ile gelmişti ve bunlar bir dil anlayışı altında geliyordu. (Saraç, 2016:18)

Ayetlerle Allah kelâmı olduğu apaçık belli olan Kur'an'ın mucizevi üslubu, başta İslâm âlimleri ve müfessirler olmak üzere, söz ustalarının ilgisini çekmiş, ondaki belâgî sırları keşfedebilmek için adeta birbirleriyle yarışmışlardır.

Kur'an, son derece sade ve bir o kadar da anlaşılır bir yapıda olması, ayetlerinin mana olarak anlaşılır, akıcı, diziliş olarak kusursuz ve sağlam olması, açıklama ve anlatım yönteminin farklı olması ile belâgat yönünden eşsiz bir kitaptır. Bu özelliğini her bir ayetinde ve suresinde görmek mümkündür. İhlas suresi de işte bu özellikleri barındıran bir yapıya sahiptir. Dört ayetten oluşan, kısa olarak nitelendirebileceğimiz bir sure olmasına karşın, ayetleri müfessirler tarafından sayfalarca açıklanmıştır.

2. BELÂGAT VE KUR'ÂN'IN BELÂGAT YÖNÜ

Belâgat lafzı, Arapça belûga (بلغ) fiilinden türemiş bir mastar olup sözdeki açıklık ve güzellik, maksadı tam olarak ifade edebilmek anlamlarına gelmektedir. Bülûğ (بلوغ), iblâğ (إبلاغ), tebliğ (تبليغ), belîğ (بليغ) ve belâğ (بلاغ) kelimeleri de aynı kökten olup; sonuca varmak, sonuçlandırmak, ulaşmak, ulaştırmak, zihinde oluşan birikimi sistemli bir şekilde aktarabilmek demektir. (el-Halil, ts:88; Bulut, 2015:42) Belâgat lafzı, biri meleke, diğeri ilim olmak üzere iki anlamda kullanılmıştır. Batı dillerinde meleke olarak belâgatı “eloquence”, ilim olarak belâgatı ise “rhetoric” kelimeleri karşılıklıdır. (Hacımüftüoğlu, 2001:10; Kılıç, 1992:380-381)

Belâgat, “yerinde söylenilmiş doğru ve güzel sözü” konu ve gaye edinen bir ilim dalıdır. Bu tarif belâgatın iki tarafına işaret etmektedir: Söz ve bu sözü söyleyen. Belâgatın özü itibarıyla de iki yönü vardır: Biri meleke, diğeri ilim olma durumudur. Her insan bir sözü zamanında, yerinde ve olması gereken şekliyle söyleyebilme yeteneğini doğuştan kendisinde taşır. Diğer bir ifadeyle belli bir dönem belâgatın eş anlamlısı olarak kullanılan “beyan” insan ile var olmuştur. (Saraç, 2016:17) Nitekim belâgatın insanda doğuştan var olduğunu, Allah Kur'an-ı Kerim'de açıkça şu şekilde belirtmiştir: *“O, insanı yarattı ve ona beyanı (düşündüğünü açıklamayı) öğretti.”* (Rahmân, 55/3-4)

Belâgat, henüz ilim haline gelmeden önce meleke olarak şair, yazar ve hatiplerde hatta halkın dilinde vardı. Bu sebeple sonraları birer belâgat terimi kabul edilecek olan teşbih, mecâz, istiare, takdîm, te'hîr, cinas gibi edebî sanatlar her dil ve kültürde daima kullanılmıştır. Nitekim câhiliye devri Arapları, belâgatı bir ilim olarak bilmeseler de şiir ve hitabelerinde, bu ilmin esaslarını uyguladıkları, belîğ ve fasîh bir şekilde konuştukları görülmektedir. Kur'an ve hadiste de bu ilme dair pek çok örnek bulmak mümkündür. (Kılıç, 1992:380-381)

Her ne kadar belâgatın insanlık tarihiyle başladığı söylene de ilim olarak sistemli hale gelmesi uzun zaman almıştır. İslamiyet'ten sonra âlimler, Kur'an'ın özellikle Arap olmayan Müslümanlar tarafından daha iyi anlaşılması için çaba göstermişler; bu çabalarla da belâgatın gelişmesine katkı sağlamışlardır. Diyebiliriz ki Kur'an, birçok dini ilimlere olduğu gibi belâgat ilmine de kaynak olmuştur.

Hem lafzı hem de manasıyla mucize olan Kur'ân dil bilimlerinin vücut bulmasını sağlamıştır. (Bulut, 2017:20) Dolayısıyla belâgat tarihinin Kur'ân-ı Kerim'in inmesi ile başladığını söylemek mümkündür. Çünkü Kur'ân'da beyan ilminden hakikat, mecaz, kinaye, istiâre, teşbih ve meani ilmi ile bedî' ilmindeki bütün edebî sanatlar bulunur. Bu sanatları bilmek ve dolayısıyla Kur'ân'ı ve diğer Arapça kaynakları anlamak için Belâgat ilmini okumak ve öğrenmek gerekir. (Bolelli, 2018:18)

Belâgat, ilk dönemlerde “Nahiv”, “Edebiyat”, “Lügat”, “Tefsir”, “Tefsir Usulü” ve “Fıkıh Usulü” içinde işlendiği halde daha sonra müstakil bir ilim haline gelmiş; es-Sekkâkî (ö.626/1229) ve onu izleyen otoriteler tarafından sistemleştirilmiştir. Son asırlarda konuyla ilgili mükemmel kitaplar telif edilerek ilim ehlinin ve edebiyatçıların istifadesine sunulmuştur. (Bolelli, 2018:18) Nusrettin Bolelli'nin *Belâgat Tarihi* adlı eserinde Belâgat tarihi ve ilmi ile ilgili yazılan eserler sınıflandırılarak ayrıntılı bir şekilde tanıtılmıştır.

Kur'ân'ın birçok ayeti, özellikle dirayet tefsirlerinde, el-Câhız'ın (ö.255/869), es-Sekkâkî'nin (ö.626/1229), el-Bâkılânî'nin (ö.403/1013), el-Cürçânî'nin (ö.471/1078-79), ez-Zemahşerî (ö.538/1143) ve er-Râzî'nin (ö.606/1210) tefsîr ve belâgatla ilgili eserlerinde, belâgat yönünden tefsîr edilerek bu ilmin bütün inceliklerine göre değerlendirilmiş, âyetlerdeki ince nükte ve hikmetler keşfolunmaya çalışılmıştır. (Coşkun, 1988:198)

Belâgat, önceleri yalnızca beyan ile meaniyi karşılayan bir terim iken bediyi de içine alarak ilm-i belâgat (belâgat ilmi) adı altında bugünkü edebiyatın yerine kullanılmış ve bir ilim olmuştur. Edebiyat sözcüğünün kullanılmaya başlanmasından sonra onun bir kolu olarak kalmıştır. Eskiden belâgat, “sözün fasih olmakla beraber muktezayı hal ve makama mutabık (yer ve duruma uygun) olmasıdır” şeklinde tanımlanırdı ki bu, belâgat için fesahatin şart olduğunu gösterir. Fesahat kelimeye, belâgat ise cümleye yöneliktir. Cümleyi oluşturan kelimeler fasih olmazsa cümle de belîğ olmaz. Oysa belîğ cümle kısa, kolay sanatlı ve manaca zengin olan cümledir. Bu nedenle eski İslam belâgatçıları Kur'ân'ı salt belâgat örneği olarak görmüşlerdir. (Pala, 1995:82)

Kur'ân'ın belîğ yönlerini Hayati Aydın şu başlıklar altında örnekleriyle açıklamıştır: Tarihin ve ilmin tespit edemediği dönemlere ait olayları anlatması, gelecek olaylardan bahsetmesi, ilmi gerçeklere ters düşmemesi, beyan üslubunun değişmesine rağmen herkesin zevk alacağı bir beyana sahip olması, Kur'ân'ın insicamı / yirmi üç senede inmesine rağmen onda herhangi bir tenakuzun (çelişkinin) olmaması, Kur'ân'ın çok boyutlu bir dili kullanması ve ince anlamları içermesi ve Kur'ân'ın fonetik (nazmının) i'cazı. (Aydın, 2013:85-107)

Kur'ân'ın ilk nazil olduğu dönemlerde dönemin ünlü Arap şair ve ediplerinin Kur'ân ile ilgili söyledikleri ayrı bir önem arz etmektedir. Nitekim kaynaklarda o dönemin önde gelen isimlerinden biri olan ve Kur'ân için sihir diyerek Kur'ân'ın hasmı ve Hz. Peygamber'in rakibi olan Velid b. Muğire, (Fayda, 2013:33-34) Kur'ân ayetlerini duyduğunda kavmine şöyle demiştir: “Allah'a yemin olsun ki sizin içinizde benden daha güzel şiirden, recezden, kasideden ve cin kelimelerinden anlayan yoktur. Bu adamın okuduğu bunlara benzemez. Allah'a yemin ederim ki bunun okuduğu kelimelerde bir tatlılık, üzerinde bir parlaklık vardır. Üzeri meyveli, altı bereketli, üste çıkar fakat üstüne çıkılmaz, altındakini ezen bir kelam.” (İbn Seyyidi'n-Nas, ts:106; Alusi, ts: 29; İbnü'l-Esir el-Cezeri, 1979:139) Kur'ân'ın nasıl bir belâgat özelliği taşıdığını, bu itiraf bütünüyle ortaya koymaktadır.

3. İHLAS SURESİ'NİN BELÂGAT YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

İhlas suresinin meali şu şekildedir:

Bismillâhirrahmânirrahîm

1. De ki: “O, Allah'tır, bir tektir.”

2. Allah samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.

3. O'ndan çocuk olmamıştır. (Kimsenin babası değildir.) Kendisi de doğmamıştır. (Kimsenin çocuğu değildir.)

4. Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir. (Kur'ân-ı Kerim Meali, 2011)

Öncelikle bu çalışmada, İhlas suresi tefsir edilmemiş, ayetler belâgat ilmi çerçevesinde kelime ve cümle bazında ele alınmıştır. Ayrıca ayetlerin tefsirinin, müfessirlerin işi olduğunu, böyle bir gayemizin olmadığını ve bu durumun çalışmamızın sınırlarını hayli açacağını da belirtmek isteriz.

Belâgat, bize bir ilim olarak edebi ürünlerin anlaşılmasına yönelik katkıda bulunmakla birlikte, bu ürünlerin değerlendirilmesine yardımcı olacak imkânlar da sunmaktadır. Bu imkânlardan biri de edebî sanatlardır. Belâgatın kısımları üçtür: Meani, beyan, bedi. Meani, sözün duruma uygun bir şekilde ifade edilmesi; beyan, anlatılmak istenenin birbirinden farklı nasıl ifade edileceği; bedî sözü duruma uygun, açık, düzgün ve süslü söylenmesi demektir. (Saraç, 2016:32-38)

İhlas suresini belâgatın bu üç kısmı çerçevesinde şu şekilde inceleyebiliriz:

3.1. İhlas Suresi'nin Meani Yönünden İncelenmesi

Sözün muktezâ-yı hâle/makama diğer bir ifadeyle ortama uygunluğunun usul ve kaidelerini bildiren "Meani ilmi", belâgat ilmini oluşturan üç ilim dalından biridir. Meani ilmi başlıca üç temel bölüme ayrılır: Haber/Hüküm, inşa ve cümlelerin ögeleri. (Çögenli, 2012:14)

Haber/Hüküm, doğru veya yalan olduğu hükmüne varılabilen, diğer bir ifadeyle, söyleyen için "Doğru söylüyor." veya "Yalan söylüyor." denilmesi mümkün olan sözdür. Söylenen söz gerçeğe uygun ise o söz doğru, gerçeğe uygun değilse o söz yalandır. (Çögenli, 2012:14) İhlas suresinin ayetlerini, kesin hüküm verdiği için, bu anlamda birer haber cümlesi olarak nitelendirebiliriz.

İnşâ/istek ise doğru veya yalan olduğu hükmüne varılamayan, yani hüküm/yargı değil istek ifade eden sözdür. (Çögenli, 2012:24) Surenin ilk ayetinde geçen "De ki" ifadesi, inşânın kısımlarından olan ve bir işin yapılmasının istendiği emir ifadesidir.

Belâgat ilminde ister haber ister inşa olsun bütün cümleler iki ögeden oluşur. Bunlar müsned (yüklem) ve müsnedün ileyh (özne)dir. Bunların dışında kalan mef'uller, hal, temyiz, sıfat, atıf, te'kid, bedel vb" gibi ögeler cümlelerin asıl ögelerinden sayılmaz, bunlara "kayd" adı verilir. (Çögenli, 2012:39) İhlas suresinin 1,2 ve 3. ayetleri müsned (yüklem) ve müsnedün ileyh (özne)den, 4. ayeti ise özne, yüklem ve kayd'dan oluşmaktadır.

Zamir-i şe'n, bahsedilmek istenen şeye veya olaya işaret için getirilen zamirlerdir. (Uzun, 2012:107) Surenin ilk ayetinde Allah'ın yüce isminin zamîr-i şe'n (هو) olarak zikredilmesi ta'zîm ve hürmet ifade eder. (Şevkânî, ts:697; Sâbûnî, 2013:1568)

Bazı cümlelerde isim yerine zamir gelebildiği gibi, bunun tam tersi yani zamir yerine isim de gelebilmektedir. Bu durumu 2. ayette görmekteyiz. 2. ayette müsnedün ileyh olarak zamir yerine isim kullanılmıştır. Aslında burada ismin yerine zamir gelebilirdi. Ancak müsnedün ileyh olan "Allah" lafzını muhatabın zihnine iyice yerleştirmek için zamir yerine isim kullanılmıştır. "Allah" lafzının ikinci ayette tekrar ifade edilmesini Beydavî (ö. h. 691) şöyle izah etmektedir: "Samedaniyyet" vasfını kazanmayan biri ulûhiyyeti hak edemez. Cümlelerin atıfsız olarak devam etmesi iki cümle arasındaki kuvvetli delalet bağına işaret etmektedir. Nitekim Allah'ın samed olması onun birliğinin bir delilidir.(Beydâvî, ts:347)

Sözlükte hapsedmek, kısaltmak, daraltmak ve engellemek anlamlarına gelen kasr, terim olarak bir şeyin başka bir şeye hususi yollarla tahsis edilmesidir. Hasr ile tahsis kelimeleri de kasr ile aynı anlamda kullanılmaktadır. (Tafâzânî, ts.179) Surenin 2. ayetinde, müsned (yüklem) ve müsnedün ileyh (özne) olan Allah ve es-Samed lafızlarının her ikisinin de marife (elif-lam takısı) olarak getirilmesi ile samedaniyyet vasfı Allah'a tahsis edilmiştir.

Takdim, bir ögenin cümle içinde bulunduğu yerden daha önceki bir yere alınmasıdır. Tehir ise takdimin zıddı olup ögenin bulunduğu yerden daha sonraki bir yere konulmasıdır. (Cürcânî, 2004:106) Surenin 4. ayetinde "له" zarfı, sonra gelmesi gerekirken takdim edilerek denklığı Allah'ın zatından uzaklaştırmak için "كُفُوا" den önce gelmiştir. (Şevkânî, ts:697)

Bir maksadın ifadesini sağlayan cümledeki kelimelerin azlığı çokluğu ile cümlelerin uzunluğu kısalığı icâz, itnab ve musâvât başlıkları altında üç kısımda ele alınır. Maksadı sıradan insanların günlük hayatta kullandıkları ifadelerle nazaran daha kısa ifade etmeye veya bir maksadı onu ifadeye yeterli en az sözle söylemeye icâz, ondan daha uzun ibare ile ifade etmeye itnab denir. Belîğ birisi muhatabın durumunu göz ederek sıradan insanların günlük hayatta kullandıkları sözlerle maksadını ifade ederse buna da müsavat denir. 'İcaz ya da itnab olduğu hususunda belirsizlik bulunan sözler genellikle musâvât olarak değerlendirilir. (Saraç, 2016:80) İhlas suresinin ayetlerini bu minvalde değerlendirdiğimizde her bir ayetin icâz niteliğinde olduğunu görürüz.

3.2 İhlas Suresi'nin Beyan Yönünden İncelenmesi

Beyan, sözlükte ortaya çıkmak, açık seçik olmak, açıklamak, anlaşılır hale gelmek gibi manalara gelmektedir. Terim olarak ise beyan, maksadı açık bir şekilde ve değişik yollarla ifade etme usullerini inceleyen ilim dalıdır. (Bulut, 2015:199)

Beyan ilmi, bir kelimenin gerçek anlamda kullanılması demek olan hakikatle ilgilenmez. Ancak mecazın anlaşılabilmesi için hakikati anlamak gerekir ve bu sebeple hakikat da beyanın konuları arasında yer alır. (Hacımuftüoğlu,1992:22-23) Kelime gerçek anlamda kullanıldığında hakikat, gerçek anlamı dışında kullanıldığında mecaz, teşbih veya istiare olarak değerlendirilir.

İhlas suresinin ayetlerine baktığımızda kelimelerin gerçek anlamında kullanıldığını görürüz. Yani kelimeler hakikat niteliği taşımaktadır.

3.3 İhlas Suresi'nin Bedi' Yönünden İncelenmesi

Bedi' kelimesinin sözlük anlamı "örneksiz ve modelsiz olarak bir şey icat eden, örneği ve modeli olmadan yaratılmış olan" demektir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "O göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır." (Bakara, 2/117) mealindeki ayette yer alan bedi' bu manayı ifade etmektedir. Bir edebiyat terimi olarak bedi', edebî sanatlarla örülü ifadenin lafız bakımından kusursuz, mana bakımından makul ve aynı zamanda bir ahenge sahip olmasının usul ve kaidelerini inceleyen ilim demektir. (Haşimi, 2013:298; Hacımuftüoğlu,1992:22-23; Bulut, 2015:41) Tariften de anlaşıldığı üzere bedi ilmi lafzi ve manevi olmak üzere iki kısımda incelenir.

İhlas suresinde tespit edebildiğimiz lafzi ve manevi sanatlar şunlardır: Cinas-ı nakıs, tecrid, seci' murassa', tensikü's-sıfat ve tenasüp.

Lafzi bir sanat olan cinas-ı nakıs, cinası meydana getiren kelimelerdeki harflerin sayılarının farklı olmasıdır. (Saraç, 2016:246; Sâbûnî, 2013:1568) Surenin üçüncü ayetinde yelid-yüled (يَلِدُ - يُؤَلِّدُ) kelimelerinde şekil ve bir harf değişikliği sebebiyle cinas-ı nakıs vardır.

Lafzi sanatlardan olan seci, fasıla sonlarında aynı harfin bulunmasıdır. Fasıla sonunda olması bunun nesirde olduğunun göstergesidir. Şiirde olursa buna kafiye denir. (Haşimi, 2013:330; Taftâzânî, ts:435; Bulut, 2015:374-375) Secinin bir türü olan murassa seci, fasılalarda olduğu gibi onlardan önceki kelimelerin de karşılıkları olan kelimeler ile secili ve aynı vezinde olmasına denir. (Taftâzânî, ts:435; Saraç, 2016:257) Surenin birinci ve ikinci ayetlerinin sonlarında yer alan ehad (أحد) ve samed (صمد) kelimelerinde murassa seci görülmektedir.

Mana ile ilgili bir sanat olan tecrid, lügatte bir şeyi kendisinin başkasından soyutlamaktır. Terim olarak ise insanın başka bir varlığa hitap ederek kendisini kastetmesidir. (Haşimi, 2013:308; Bulut, 2015:396) Surenin ilk ayetinde Allah'ın birliğinin ifade edilmiş olması onun dengi ve çocuğu olmamasını gerektirir. Umum olarak ifade edildiği halde bunun, sonradan özellikle zikredilmiş olması konunun daha iyi açıklanması içindir. (Sâbûnî, 2013:1568)

Mana sanatlarından olan tensikü's-sıfat, belâgat terimi olarak manzum veya düz yazı bir metinde bir şahıs veya bir nesneyi art arda sıralanan sıfatlar ile nitelemektir. Burada maksat, o şahıs veya nesneye ait sıfatların okuyucunun zihninde iyice yer edinmesidir. (Saraç, 2016:184; Bulut, 2015:428) İhlas suresinin tüm ayetlerinde de bu amaca yönelik olarak Allah'ın sıfatları bir bütünlük içinde sıralanmıştır.

İhlas suresinde geçen mana sanatlarından biri de tenasüptür. Bu sanata muraat-ı nazir de denmektedir. Belâgat ilminde aralarında zıtlık dışında anlam yönünden bir uygunluk bulunan en az iki kelimeyi bir yerde toplamaktır. Tıbak sanatının zıddıdır. (Haşimi, 2013:304; Saraç, 2016:160) İhlas suresinde Allah'ın sıfatları olarak zikredilen "bir olması, samed olması (başkasına muhtaç olmaması), doğmaması ve doğrulmaması, herhangi bir varlığa denk olmaması" özellikleri arasında tenasüp vardır.

4. SONUÇ

Hız. Peygamber'in bir mucizesi ve ayetlerle Allah kelâmı olduğu apaçık belli olan Kur'an'ın mucizevi üslubu, her dönem usta şair ve ediplerin ilgisini çekmiş ve belâgat ilminin temelini oluşturmuştur. Özellikle İslâm âlimleri ve müfessirler ondaki bu sırrı keşfedebilmek için büyük uğraşlar vermişleridir. Kur'an'ın, eşsiz belâgatini her bir ayetinde ve suresinde görmek mümkündür.

İhlas suresi de işte bu özellikleri barındıran bir yapıya sahiptir. Dört ayetten oluşan, kısa olarak nitelendirilebileceğimiz bir sure olmasına karşın, ayetleri müfessirler tarafından sayfalarca açıklanmıştır.

Yapılan bu çalışmada, İhlas suresi tefsir edilmemiş, belâgat ilmi çerçevesinde, belâgatin kısımlarına göre incelenmiştir. Ayetler gerek kelime gerekse cümle olarak belâgatin meani, beyan ve bedi olan kısımlarına göre ayrı ayrı değerlendirilmiş, kelimelerin ayet içindeki durumları ve ayetlerdeki edebî sanatlar tespit edilmiştir.

İhlas suresinin dördüncü ayeti dışındaki ayetler sadece mûsned (yüklem) ve mûsnedün ileyh (özne)ten oluşan kısa bir yapıya sahiptir. Ayetlerdeki bu kısa yapı, mesajın açık ve net bir şekilde verilmesini amaçlamaktadır. İhlas suresinin her bir ayetinin îcâz niteliğinde olduğu ve ayeti oluşturan kelimelerin gerçek anlamında kullanıldığı görülmüştür. Yani kelimeler hakikat niteliği taşımaktadır.

İhlas suresinde tespit edebildiğimiz lafzi ve manevi sanatlar ise cinas-ı nakıs, tecrid, seci' murassa', tensikü's-sıfat ve tenasüp'tür.

KAYNAKÇA

Kur'ân-ı Kerim Meali. (2011). Türkiye Diyanet Vakfı Yay. (Haz. Doç. Dr. Halil Altuntaş - Dr. Muzaffer Şahin), Ankara.

Alusi, Ş. Ruhu'l-Meani fi Tefsiri'l-Kur'âni'l Azim ve Sebi'l-Mesani, Daru İhya-i Turasi'l-Arabi (I), Beyrut. Aydın, H. (2013). "21. Asrın Perspektifinden Kur'ân'ın İ'cazı (Eşsizliği)", İslami Araştırmalar Dergisi, 24(2):85-107.

Beydâvî, N. (ts). Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil, (Haz. Muhammed Abdurrahman Maraşlı), Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî (V), Beyrut.

Bolelli, N. (2018). Belâgat Tarihi, Rağbet Yay., İstanbul.

Bulut, A. (2015). Belâgat Terimleri Sözlüğü, Marmara Üni. İlahiyat Vakfı Yay. İstanbul.

Bulut, A. (2017). Belâgat Meâni-Beyan-Bedi, Marmara Üni. İlahiyat Vakfı Yay. İstanbul.

Coşkun, A. (1988). "Kur'ân-ı Kerim'in Tefsirinde Belâgatin Önemi", Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (5):183-205, Kayseri.

Cürcânî, A. (2004). Delâ'ilü'l-İcâz, (Tah. Mahmut Muhammed Şakir), Mektebetü'l-Hancı, Kahire.

Cürcânî, A. (ts). Delailu'l-İ'caz/Selasu Resail, Daru'l-Ma'rife, Mısır.

Çögenli, M. S. (2012). Ayet ve Hadis Örnekli Arapça Belâgat Meani, Beyan, Bedi, Erzurum.

el-Halil b. Ahmed el-Ferâhidî. (ts). Kitâbu'l-Ayn, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut.

Fayda, M. (2013). "Velid b. Muğire", Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), (XLIII):33-34, İstanbul.

Haşimi, es-Seyyid Ahmed. (2013). Cevâhiru'l-Belâga, (Tah. Yusuf es-Samili), el- Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut.

Hacımuftuoğlu, N. (1992). "Beyan", Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), (VI):22-23, İstanbul.

Hacımuftuoğlu, N. (1992). "Bedî", Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), (V): 320-321, İstanbul.

Hacımuftuoğlu, N. (2001). İ'câz ve Belâgat Deyimleri, EKEV Yayınevi, Erzurum 2001, s. 10.

İbn Seyyidi'n-Nas b. Abdilhadi. (ts). Uyûnu'l-Eser fi Fununi'l-Meğazi ve's-Şemail ve'Siyer, Daru'l-Ma'rife (I), Beyrut.

İbnu'l-Esir el-Cezeri. (1979). en-Nihaye fi Garibi'l-Eser, (Nşr. Tahir Ahmed ez-Zavi, M. Muhammed et-Tenahi) el-Mektebetü'l-İlmiyye (III), Beyrut.

Kılıç H. (1992). "Belâgat", Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), (V): 380-381, İstanbul.

Pala, İ. (1995). Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Akçağ Yay., Ankara.

Saraç, M. A. Y. (2016). Klasik Edebiyat Bilgisi – Belâgat, Bilimevi Yay., İstanbul.

Sâbûnî, M. A. (2013). Safvetü't-Tefâsîr, el- Mektebetü'l-Asriyye (I-III) Beyrut.

Şevkânî, M. (ts). Fethu'l-Kadîr, (Tah. Abdurrahman Umeyra).

Taftâzânî, S. (ts). Muhtasaru'l-Meânî, (Tah. Halil İbrahim Halil), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.

Uzun, T. (2012). Arapça Sarf-Nahiv Terimleri Sözlüğü, Kitap Dünyası Yay., Konya.